

# Databáze InfoSoud a možnosti jejího využití: Ukládají soudy přísnější tresty po podání odporu proti trestnímu příkazu?<sup>1</sup>

JAKUB DRÁPAL<sup>2</sup>

Právnická fakulta Univerzity Karlovy a Ústav státu a práva Akademie věd ČR

JAN VÁVRA

Institut ekonomických studií, Fakulta Sociálních věd Univerzity Karlovy

## **InfoSoud dataset and its possibilities for researchers: Do courts impose harsher sentences after a protest against a penal order is filed?**

**Abstract:** Official datasets are the most frequently used by sentencing scholars and the court system. Nevertheless, when investigating certain topics, researchers often have to merge these datasets with their own. We illustrate this approach by collecting and presenting a dataset containing detailed descriptions of court proceedings for all cases from 2006 onward (InfoSoud), which we then merge with the official criminal court dataset. This allows us to analyze which sentences are imposed after a protest has been filed against a penal order, i.e., a court order by which the accused is found guilty but is only subject to lenient penalties. Our findings reveal that although jurisprudence has long criticized the imposition of harsher sanctions following a contested penal order, it is still a rather common phenomenon. Many offenders who file a protest are either not found guilty or are given harsher sentences than those executable via penal order.

**Keywords:** sentencing; penal order; Constitutional court; data scraping; court statistics

---

<sup>1</sup> Tento článek je výsledkem badatelské činnosti podpořené Grantovou agenturou UK, v rámci projektu 'Analýza efektivity nepodmíněného trestu odnětí svobody z hlediska recidivy', č. 34218. Za spolupráci při stažení dat z InfoSoudu děkujeme Datlabu, zejména Jirkovi Skuhrovcovi. Za poskytnutí statistických listů děkujeme Ministerstvu spravedlnosti ČR, zejména Václavovi Jonášovi.

<sup>2</sup> Případnou korespondenci zasílejte na e-mailovou adresu: drapalja@prf.cuni.cz.

## Úvod

Na mnohé výzkumné otázky týkající se ukládání trestů či práce soudů nelze odpovědět jen s využitím dat, která sbírá Ministerstvo spravedlnosti skrze statistické listy trestní (dále i „statistické listy“).<sup>3</sup> Dodatečná data se proto snažíme shromáždit jinou cestou. Tou nejnáročnější z hlediska lidských zdrojů je sběr informací o každé věci či o každém obviněném studiem spisů či jiných materiálů. Taková metoda je de facto nemožná, chceme-li analyzovat větší množství případů. Ideálním přístupem je tedy s malými náklady automatizovaně zpracovat dostupné informace tak, aby nám umožnily zodpovězení výzkumné otázky. To se stává čím dál jednodušší, jelikož s postupující digitalizací společnosti rostou i možnosti jednoduššího získání databází, které výzkumníci mohou spojit s již existujícími daty.

V České republice (ČR) existuje několik databází, které jsou více či méně propojitelné se statistickými listy a otevírají nové možnosti výzkumníkům. Statistickým listům nejbližší jsou údaje, které sice v nich obsaženy nejsou, ale jsou vykazovány skrze Centrální statistické listy a výkaznictví (CSLAV), případně jsou vedeny v informačních systémech soudů. Mnohé z těchto dat má totiž Ministerstvo spravedlnosti možnost získat více či méně jednoduchou cestou zejména ve spolupráci s dodavatelem IT služeb. V minulosti takto například vědci ve spolupráci s Ministerstvem spravedlnosti získali z informačních systémů okresních soudů databázi obsahující identifikátor soudce, který případ rozhodoval (Drápal, 2021), což ve spojení se statistickými listy trestními umožnilo uskutečnění řady jinak nerealizovatelných výzkumů. Podobnou možností je propojení statistických listů s databázemi jiných institucí, například těmi policejními, byť je nezdědka komplikované získat konkrétní databáze od jednotlivých institucí. Proto je pro vědce z hlediska přístupu nejjednodušší, pokud potřebná data mohou sami jednoduše získat a zpracovat si je bez potřeby oficiálního povolení či poskytnutí, byť to z technického hlediska bývá často komplikovanější. Některé státní instituce už přímo počítají s poskytováním dat veřejnosti ve formě otevřených dat a data zveřejňují ve snadno zpracovatelné formě. Data veřejně poskytovaná státními institucemi jsou také bezpečná z hlediska ochrany osobních údajů. Příkladem je zpracování plných textů anonymizovaných soudních rozhodnutí.<sup>4</sup>

Mezi poslední přístup patří i získání údajů z InfoSoudu, aplikace Ministerstva spravedlnosti, která obsahuje detailní procesní informace o soudních řízeních vedených v ČR. Pokud vědce zajímá fungování trestního systému či procesní dopady na materiální rozhodnutí, tato databáze je pro ně zlatým dolem. Zabýváme se jí i my, přičemž část článku věnujeme představení této databáze. Popisujeme, které informace obsahuje, jakým způsobem jsme data z ní získali a odkazujeme na stránky, na kterých

---

<sup>3</sup> Statistické listy rozebírá Vanča a Drápal (2021) v tomto speciálním čísle časopisu Česká kriminologie, a proto je zde detailněji nepopisujeme.

<sup>4</sup> Dostupných na <https://rozhodnuti.justice.cz/SoudniRozhodnuti>.

jsme použitá data umístili v jednoduše zpracovatelném formátu. Vzhledem k metodologickému zaměření tohoto čísla České kriminologie klademe v našem článku větší důraz na popis této databáze a možnosti jejího propojení se statistickými listy.

V druhé části článku představujeme možnou aplikaci této databáze na konkrétní výzkumnou kriminologickou otázku. Ptáme se, jak často soudci ukládají přísnější tresty po podání odporu proti trestnímu příkazu. Trestní řád stanoví, že soud může rozhodnout trestním příkazem, pokud je skutkový stav spolehlivě prokázán opatřenými důkazy, a omezuje tresty, které jim lze uložit (§ 314e). Nijak nepředvídá, že by trest uložený trestním příkazem mohl být mírnější než ten, který by byl uložený v hlavním líčení. Pouze dává soudci volnost nebýt v hlavním líčení vázán právní kvalifikací, druhem, modalitou a výměrou trestu z trestního příkazu. Lze si představit, že v hlavním líčení mohou jak ze strany obviněného, tak ze strany státního zástupce být předloženy nebo získány důkazy, které významně změni důkazní situaci případu. Ale pokud je soud ochoten ukončit trestní řízení na základě spolehlivě prokazaného skutkového stavu a uložit trest v limitech trestního příkazu bez konání hlavního líčení, po podání odporu by mělo být uložení trestu mimo limity trestního příkazu nebo neodsouzení obviněného spíše výjimkou. Vydáním trestního příkazu dává soud jasný signál o prokázání skutkového stavu a dostatečnosti uložení trestů v limitech trestního příkazu. Pokud má soud pochybnosti o skutkovém stavu, důkazech nebo nejsou limity trestního příkazu dostatečné pro odsouzení a potrestání obviněného, není jeho povinností trestní příkaz vydat a měl by věc projednat v hlavním líčení. Ve světě, ve kterém jsou ideálním způsobem naplňovány zákony, by se tedy neměly výrazněji lišit rozhodnutí soudů učiněná trestními příkazy, proti kterým byl podán odpor, a následná rozhodnutí v hlavních líčeních, pokud nedošlo k významné změně důkazní situace. Tento názor potvrzuje i judikatura Ústavního a Nejvyššího soudu. Je nicméně možné, že trestní příkaz je částí soudů vnímán jako neformální návrh na uzavření dohody o vině a trestu. Nižší trest uložený trestním příkazem by v takovém případě byl neformální pobídkou („slevou“) k nepodávání odporu a rychlému vyřešení případu, přičemž zákonodárce (možná nechtěně) motivuje soudce k poskytování takové slevy i tím, že není možné uložit zejména nepodmíněný trest odnětí svobody.

Pro většinu obviněných je konání hlavního líčení výrazným zásahem do jejich běžného života a alternativa „korespondenčního“ vyřešení případu s jasně navrženým trestem jimi může být preferována. Pro státního zástupce může být rychlé vyřešení případu na základě důkazů z přípravného řízení výraznou časovou úsporou a snadnou cestou k odsouzení obviněného. Z hlediska soudu je rozhodnutí trestním příkazem nejefektivnější možností. Všechny strany řízení mají tedy určitý zájem na ukončení řízení trestním příkazem.

Proto může být soudce motivován uložit trest v trestním příkazu tak, aby minimalizoval šanci na podání odporu od obou stran sporu. Pokud je podán odpor, soudce může uvažovat o případu v jiných souvislostech, změnit kvalifikaci, hodnocení

důkazů a uložit vyšší trest i bez zásadní změny důkazní situace. Neaplikuje se totiž princip zákazu reformace in peius, a to ani pokud odpor podá pouze obviněný. V tomto článku nás zajímá, jak často k takovým případům dochází. Bez detailního studia spisu nelze hodnotit změnu důkazní situace, ale předpokládáme, že pokud soud vydal trestní příkaz, tak ji musel považovat za dostatečnou. Data z InfoSoudu jsou přitom nezbytná pro realizaci takového výzkumu, jelikož statistické listy neobsahují údaje o podání odporu, ale pouze informaci, jaké pravomocné rozhodnutí věc ukončilo.

### Databáze InfoSoud

Databáze InfoSoud, spuštěná Ministerstvem spravedlnosti v roce 2008, obsahuje detailní údaje o průběhu naprosté většiny soudních řízení. Mimo trestní řízení obsahuje InfoSoud také informace o civilních řízeních, rozkazních řízeních, exekučních řízeních a dalších. Data o soudních řízeních s ročníkem vyšším než 2006 jsou dostupná pro okresní soudy. Pro krajské soudy jsou data dostupná pro věci neskončené před rokem 2008. V databázi lze ovšem také najít některá soudní řízení zahájená i před těmito daty. Veřejná část neobsahuje žádné údaje o řízení proti mladistvým. Databáze neobsahuje osobní údaje, pouze informativní statistické údaje o průběhu řízení.<sup>5</sup>

Po zadání soudu a spisové značky se zobrazí průběh řízení složený z událostí, které reprezentují úkony v dané věci. Mezi zaznamenávané události patří: Zahájení řízení, Vydání rozhodnutí, Vyřízení věci, Podání opravný prostředek, Vyřízení opravného prostředku, Nařízení jednání, Zrušení jednání, Odeslání spisu, Vrácení spisu, Obživení věci, Přerušování řízení, Pokračování řízení (ukončení přerušování), Pravomocné ukončení věci, Skončení věci, Řízení o opraveném prostředku u krajského a vrchního soudu a Řízení u nadřízeného soudu. Je tedy vyčerpávajícím způsobem zaznamenán průběh celého řízení, včetně opravných prostředků a jejich výsledků. Po pravomocném rozhodnutí databáze také obsahuje informaci o jednáních z vykonávacího řízení, je-li vedeno pod stejnou spisovou značkou. Při kliknutí na událost se zobrazí její detail s dalšími informacemi.

Zobrazované informace v detailu události se liší podle jejího typu. Pro Zahájení řízení je uvedeno datum zahájení a v převážné většině trestních řízení předcházející spisová značka. U události Vydání rozhodnutí je uveden druh rozhodnutí, datum vydání rozhodnutí, zda bylo rozhodnutí zrušeno a u některých událostí i výsledek rozhodnutí. U všech opravných prostředků je uvedeno datum podání a jejich výsledek. Přesná podoba detailu události se však liší mezi řízeními u stejného typu události. Například u některých rozhodnutí v podobných věcech je uveden výsledek

---

<sup>5</sup> Nejčastější dotazy k aplikaci InfoSoud jsou dostupné na:  
<https://infosoud.justice.cz/InfoSoud/public/help.jsp>.

rozhodnutí, u některých toto pole chybí. Toto představuje určitou překážku při zpracování dat pro některé výzkumné otázky. Pro naši výzkumnou otázku ohledně trestních příkazů a odporů jsou však data kompletní.

Záznam tak dává celkový přehled o historii a aktuálním stavu trestního řízení. Pro ilustraci obsahu databáze na Obrázku 1 uvádíme záznam o řízení sp. zn. 4 T 361/2014 u Obvodního soudu po Prahu 2 a detail události Vydání rozhodnutí.<sup>6</sup> Řízení bylo zahájeno 19. prosince 2014. Deset dní poté, 29. prosince 2014, byl vydán soudem trestní příkaz. Odpor proti trestnímu příkazu byl podán 13. ledna 2015. 16. ledna 2015 byl odpor doručen na soud, trestní příkaz zrušen a věc obživila. Ve věci bylo poté nařízeno hlavní líčení na 9. února 2015. V tabulce nejsou jednotlivé události, které se staly v tento den, korektně seřazeny, ale je možná pouze jedna interpretace. V hlavním líčení bylo vydáno usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání podle § 307 odst. 2 trestního řádu. Proti tomuto usnesení nebyla podána stížnost a věc byla pravomocně ukončena (případná stížnost by byla zobrazena jako další událost). Obviněný se ve zkušební době osvědčil (v opačném případě by byla nařízena další jednání) a 2. října 2018 došlo ke skončení věci.

**Obrázek 1. Detail záznamu v InfoSoudu**

Spisová značka: **4 T 361 / 2014** 1984

Městský soud Praha > Obvodní soud Praha 2

Stav řízení: Odškrtnutá - evidenčně ukončená věc (od 02.10.2018)

Průběh řízení

Událost v řízení	Datum
Zahájení řízení	19.12.2014
Vydání rozhodnutí	29.12.2014
Podání opravný prostředek	13.01.2015
Obživnutí věci	16.01.2015
Vydání rozhodnutí	09.02.2015
Vyřízení věci	09.02.2015
Nařízení jednání	09.02.2015
Datum pravomocného ukončení věci	09.02.2016
Skončení věci	02.10.2018

Poslední změna ve spisu: 02.10.2018 12:46:03

Spisová značka: **4 T 361 / 2014** 1984

Městský soud Praha > Obvodní soud Praha 2

Stav řízení: Odškrtnutá - evidenčně ukončená věc (od 02.10.2018)

Vydání rozhodnutí	09.02.2015
-------------------	------------

Bylo vydáno rozhodnutí ve věci

Rozhodnutí vyřizuje věc : Ano

Výsledek : Podmíněné zastavení trestního stíhání podle § 307 odst. 2 tr.ř.

Datum vydání : 09.02.2015

Datum nadiktování : 09.02.2015

Druh rozhodnutí : Usnesení

Datum vypravení : 10.02.2015

Datum právní moci : 09.02.2015

Rozhodnutí bylo zrušeno : Ne

Druh soudu : Obvodní soud pro Prahu 2

Z výše uvedeného lze spolehlivě dále dovodit: celkovou délku trestního řízení (53 dní), rychlost vydání trestního příkazu (10 dní po zahájení řízení), podání odporu ve stanovené lhůtě a skončení řízení na hlavním líčení konaném 9. února podmíněným zastavením bez stížnosti ani jedné strany a takřka jistě došlo k osvědčení. Uvedená ilustrace byla zvolena jako jednoduchý příklad, nicméně databáze obsahuje řízení

<sup>6</sup> Tento záznam je dostupný na <https://infosoud.justice.cz/InfoSoud/public/search.jsp> po zadání organizace a spisové značky.

i s více než stovkou událostí. Údaje z ní lze využít k analýze rychlosti soudního řízení, používání procesních kroků, dodržování zákonných lhůt, pracovní vytíženosti jednotlivých soudů a senátů a ve spojení s dalšími databázemi i jednotlivých soudců.

Data z veřejně přístupného systému InfoSoud byla získána v průběhu roku 2019 a 2020 za pomoci automatizovaných prostředků po zadání spisových značek exportovaných ze statistických listů. Pro umožnění jejich širšího využití ostatním jsme se rozhodli stažená data o trestních řízeních zpřístupnit na systému pro sdílení dat Dataverse Harvardské univerzity.<sup>7</sup> Data jsou rozdělena po jednotlivých ročních kvůli velikosti a jsou komprimována v univerzálně exportovatelném formátu csv (comma separated values). Data obsahují spisovou značku, pořadí události v řízení, její název a obsah detailu události jako textový řetězec ve standardním formátu JSON. Díky nestruturovanosti dat (každý typ události obsahuje jiné pole) je to nejvhodnější způsob uložení pro tento účel. Z tohoto formátu lze snadno získat informace z detailu události v závislosti na výzkumném záměru těch, kteří s nimi pracují. Bližší popis dat je k dispozici na výše uvedené webové stránce.

## **Rozhodnutí o vině a trestu po podání odporu proti trestnímu příkazu**

*Teorie ukládání trestů trestním příkazem a rozhodování po podání odporu*

Jaký trest má soud uložit obviněnému po podání odporu, pokud se v hlavním líčení nezmění důkazní situace? Má mu uložit stejný trest, jako mu uložil trestním příkazem? Nebo mu může uložit přísnější trest i pokud vychází ze stejných okolností, které měl k dispozici v době vydání trestního příkazu? Jako jeden z prvních tuto otázku řešil Ústavní soud v roce 2002. Rozhodoval o ústavnosti rozhodnutí, kdy trestním příkazem byl stěžovateli uložen šestiměsíční trest odnětí svobody, přičemž mu po podání odporu ten stejný soud uložil dvacetiměsíční trest odnětí svobody. Nové rozhodnutí přitom založil jen na trestní minulosti stěžovatele, tedy na údajích, který měl k dispozici již při rozhodnutí trestním příkazem. Ústavní soud se vyslovil, že „témž skutečností odůvodňujícím uložení přísnějšího trestu byla obvodním soudem v různých fázích trestního řízení příkládána bez rozumného vysvětlení rozdílná váha, a to v neprospěch obžalovaného.“<sup>8</sup> Takové jednání označil za nepřijatelné a za porušení ústavně zaručených práv stěžovatele (v projednávaném případě bylo porušeno více stěžovatelských práv). Situace se zdála vyřešená: Nezmění-li se okolnosti, nelze uložit přísnější trest a v opačném případě se jedná o porušení lidských práv. Trestní příkaz není neformální nabídkou na uzavření dohody o vině a trestu a nelze poskytovat „slevu“ za nepodání odporu a poté toto podání „trestat“.

<sup>7</sup> Data jsou dostupná na: <https://dataverse.harvard.edu/dataverse/InfoSoud/>.

<sup>8</sup> Nález sp. zn. II. ÚS 213/2000 ze dne 20. 2. 2002 (N 19/25 SbNU 143).

V roce 2009 na toto své rozhodnutí Ústavní soud navázal v dalším nálezu, ve kterém však stěžovatelovu ústavní stížnost zamítl. V nálezu z roku 2009 však nález z roku 2002 rozvolnil, když došel k závěru, že soud může uložit přísnější trest i pokud v hlavním líčení žádné nové okolnosti nevyšly najevo. Musí však „výslovně uvést a náležitě odůvodnit všechna kritéria, která ho vedla k uložení nově vyměřeného trestu.“<sup>9</sup> Je tento názor souladný s tím, který vyjádřil Ústavní soud v dřívějším nálezu? Na první pohled vše vypadá, že se nic nezměnilo: I v nálezu z roku 2009 Ústavní soud uvádí, že soud nesmí uložit přísnější trest po zrušení trestního příkazu jako sankci „za to, že obžalovaný využil svého práva podat odpor dle § 314g odst. 1 tr. řádu. Tam, kde obecný soud i po hlavním líčení rozhoduje na základě stejných skutečností jako v trestním příkaze, měl by rozumně vysvětlit, proč nově vyměřený trest ukládá“.

Přestože teoreticky se novější nález Ústavního soudu drží nálezu staršího, ve svém důsledku novější nález plně zamezuje jeho aplikaci. Trestní příkaz totiž neobsahuje odůvodnění, a nelze tedy usoudit, zda byla při vydání rozsudku po podání odporu téže skutečnosti přikládána rozdílná váha než při vydání trestního příkazu (tedy zda přísnější zhodnocení jednotlivých skutečností není odůvodněno sankcí za podání odporu). Jakékoli odůvodnění uloženého trestu obecným soudem je tak dle novějšího nálezu Ústavního soudu dostatečné, jelikož samotné nevysvětlení rozdílu mezi trestem uloženým trestním příkazem a trestem uloženým v hlavním líčení dle nového nálezu nepostačuje k porušení stěžovatelových práv (vysvětlení je pouze doporučené). Pokud trest uložený v hlavním líčení po podání odporu není nijak odůvodněn (či odůvodnění je naprosto generické), pak nález Ústavního soudu z roku 2009 nepřináší nic nového, jelikož takové rozhodnutí porušuje právo na spravedlivý proces samo o sobě (viz rozbor judikatury v Drápal [2019] či Říha [2020]). Skutečnost, že byl neodůvodněným rozsudkem uložen jiný trest, než byl dříve uložen trestním příkazem, je tedy z velké části irelevantní. Byť Ústavní soud v novějším nálezu výslovně uvádí, že na závěrech staršího nálezu „nehodlá Ústavní soud ničeho měnit“, ve skutečnosti mění de facto vše, jelikož zbavuje potenciální stěžovatele ochrany, kterou jim nabídl dřívějším nálezem.

Tato nejednoznačnost – až protichůdnost – teoretického odsuzování jednání soudů, ale zamezení jejího sankcionování, se následně přenesla i do judikatury Nejvyššího soudu. V roce 2014 Nejvyšší soud nejdříve zopakoval, že eventuální mírný trest ukládaný trestním příkazem nemůže mít charakter „odměny“ a přísnější trest nesmí být pouhou sankcí za to, že obžalovaný využil svého práva podat odpor.<sup>10</sup> V souladu s judikaturou Ústavního soudu též dovodil, že obecný soud by v případě ukládání přísnějšího trestu rozsudkem měl rozumně vysvětlit, proč nově vyměřený

---

<sup>9</sup> Nález sp. zn. III. ÚS 39/09 ze dne 10. 12. 2009 (N 256/55 SbNU 471). Toto rozhodnutí bylo následně ve stejném smyslu rozebráno v několika usneseních o odmítnutí: usnesení sp. zn. II. ÚS 2103/14 ze dne 12. 8. 2014, body 15-17 či usnesení sp. zn. III. ÚS 109/08 ze dne 11. 3. 2010.

<sup>10</sup> Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 4. 2014, sp. zn. 8 Tdo 433/2014.

trest ukládá. Teorii tedy zopakoval primárně dle staršího nálezu Ústavního soudu. V praxi však postupoval podle novějšího nálezu, když došel k závěru, že protože soudy rozvedly, co zohlednily při ukládání trestu, tak nepostupovaly mylně. Překvapivě však takto Nejvyšší soud rozhodl i přesto, že odůvodnění přísnějšího trestu bylo založeno na trestní minulosti obviněného; jednalo se tedy o stejný problém, který řešil starší náleží Ústavního soudu a který v něm shledal porušení stěžovatelových práv.

Smutné je, že toto rozhodnutí bylo následně napadeno ústavní stížností, kterou Ústavní soud odmítl a pouze obecně uvedl, že „Ústavnímu soudu zásadně nepřísluší posuzovat spravedlnost uloženého trestu nebo způsob, jakým obecné soudy, v souladu se zákonem a ústavními hodnotami, k jeho výměře dospěly.“ Svoji dřívější judikaturou se Ústavní soud nijak nezabýval, přestože o ní musel vědět, jelikož byla diskutována napadeným usnesením Nejvyššího soudu. Ve skutkově velmi podobných věcech tedy Ústavní soud v roce 2002 shledal porušení lidských práv a v roce 2014 ji odmítl generickým způsobem.

Určité „vyčpění“ nálezu z roku 2002 naznačuje i usnesení Nejvyššího soudu z roku 2016, které opakuje, že „uložení přísnějšího trestu musí mít podklad ve zjištěném skutkovém stavu a musí být soudem dostatečně odůvodněno“.<sup>11</sup> Napadena byla rozhodnutí okresního a krajského soudu, které v dané věci nijak neodůvodnily uložení přísnějšího trestu v hlavním líčení, respektive pouze zmínily „postoj obviněného v průběhu řízení před soudem“ bez bližší specifikace. Obecnost takového odůvodnění by však měla stačit ke zrušení rozhodnutí jako nepřezkoumatelného – uložení přísnějšího trestu rozsudkem než trestním příkazem na základě stejných okolností by soudy vůbec nemusely řešit. Příznačné je, že nedostatečné odůvodnění nebylo důvodem pro zrušení předchozích rozhodnutí, ale bylo Nejvyšším soudem zmíněno jen nad rámec jiných pochybení.

Judikatura Ústavního a Nejvyššího soudu tedy spočívá ve vyřčení, co by se dělat nemělo (neměly by se odlišně hodnotit stejné okolnosti trestním příkazem a rozsudkem) a co by se dělat mělo (výslovně uvést, proč byl uložen jiný trest). Pokud tak však soudy nejednají, nejsou nijak sankcionovány, protože z hlediska vyšších instancí postačuje, aby naplnily obecné požadavky na uložení trestů (řádně jej odůvodnit), přičemž i pokud je nenaplní, tak to nepředstavuje důvod pro zrušení takových rozhodnutí. Pokud Ústavní a Nejvyšší soud nejsou ochotny sankcionovat nedodržení určitých požadavků, je otázkou, zda by je vůbec měly stanovovat, a tedy vůbec o nich rozhodovat. Káravé vyčítání bez ochoty jednat a rušit špatná rozhodnutí se běžně nepovažuje za roli, které by se měly chápat vyšší soudy, zejména protože se de facto jedná o stanovení imperfektní normy.

---

<sup>11</sup> Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 9. 2016, sp. zn. 5 Tdo 1207/2016, uveřejněné pod číslem 46/2017 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní.



Pokud bychom tedy v souladu se zákony a teorií vyjádřenou judikaturou setrvali na koncepci trestního příkazu, který neukládá trest se „slevou“, pro uložení přísnějšího trestu po podání odporu by bylo nutné, aby v hlavním líčení vyšly najevo dříve neznámé okolnosti. Kontroverzní by přitom bylo i to, pokud by soud uložení jiného trestu založil na okolnostech, které mu byly známy již při rozhodování trestním příkazem. V takovém případě by bylo nezbytné, aby soud detailně a jasně odůvodnil, nejen v čem změnil uvažování o vlivu konkrétní okolnosti, ale i proč. Nejasnou roli do této teorie vnáší možnost podání odporu státním zástupcem, který odpor podá zejména proto, že nebyl uložen takový trest, který vnímá jako přiměřený. Pokud však trestní příkaz nepředstavuje neformální dohodu o vině a trestu, není důvod, aby soud významněji zohlednil názor státního zástupce, dle kterého je uložený trest příliš přísný. Prvostupňový soud by si v takovém případě měl stát na svém a zasáhnout by měl případně odvolací soud.

Je však otázkou, nakolik je z hlediska praxe tento přístup představitelný, jelikož jej praxe vnímá jako silně neefektivní: Pragmatický přístup soudů k trestnímu příkazu je doložený více či méně podrobnými empirickými výzkumy, dle kterých soudy trestním příkazem ukládají nižší tresty namísto těch, které by uložily v hlavním líčení (Drápal, 2017; Ščerba, 2013). Je tedy otázkou, zda je na místě hájit právně teoreticky ukotvené principy, které praxe nedodrжуje, a jejichž porušení nejvyšší soudní instance odmítají sankcionovat. Pokud by se pokračovalo v jejich hájení, bylo by třeba přijmout takové nástroje, které povedou praxi k jejich dodržování. Jedním z možných řešení by byla povinnost odůvodňovat trest i v trestním příkazu (důvody pro což rozebírá Drápal, 2020). V takovém případě by bylo možné aplikovat požadavek na odůvodnění změny názoru. Pokud se však v současnosti při vydávání trestního příkazu ani soudce často detailně nezamyslí nad tím, jaký trest ukládá, je náročné po něm vyžadovat, aby si za tímto názorem stál i ve chvílích, kdy se případem a otázkou trestu začne zabírat detailněji. Nejradikálnější možností by pak bylo zakázat uložení přísnějšího trestu, pokud by odpor podal pouze obviněný, což by však mohlo vést například ke spekulativnímu podávání odporů (Šelleng, 2015, s. 137).

Druhou možností by bylo akceptovat a autoritativně stanovit, že trestní příkaz může sloužit jako neformální dohoda o vině a trestu a že jím může být poskytována určitá „sleva“. Tuto myšlenku vyjádřil například Šámal (2019), když v jednom ze svých článků zmiňuje, že „trestní příkaz je tedy určitá nabídka obviněnému vzhledem k tomu, že nebude prováděno další řízení. Soud ukládá trest spíše nižší, nicméně i tady jde o formu odklonu s restorativním účinkem, byť velmi malým“. V komentáři k trestnímu zákoníku pak uvádí, že „trestním příkazem je v praxi zpravidla ukládán nižší trest, než by byl ukládán po provedení hlavního líčení, jako určitá „odměna“ za to, že věc nebude projednávána v hlavním líčení“ (Šámal, 2013, pozn. p. č. 886). Stejný autor pak v článku s dalšími autory poznamenává, že by mělo být nepřijatelné, aby bylo možné uložit nepodmíněný trest odnětí svobody trestním příkazem, jak to bylo možné do roku 2001, jelikož „právě ve spojitosti s absencí principu zákazu

*reformationis in peius* byl na obviněného činěn zcela nepřiměřený nátlak akceptovat trest spojený s přímým omezením osobní svobody pod nevyslovenou pohrůzkou možného pozdějšího zpřísnění takového trestu“ (Šámal, Říha & Strya, 2019).

Tyto názory si však do určité míry mohou protirečit. Nelze-li trestním příkazem uložit nepodmíněný trest odnětí svobody a je-li obviněnému ukládán trest nižší, znamená to, že v některých případech může být ukládán podmíněný trest odnětí svobody, přičemž po podání odporu mu bude uložen nepodmíněný trest odnětí svobody. Taková situace však na obviněného vytváří ještě výraznější tlak než situace před rokem 2001: Obviněný může buďto akceptovat podmíněný trest uložený trestním příkazem, nebo mu hrozí přímé omezení osobní svobody, což je daleko větší pohrůzka než „pouhé“ zpřísnění výměry nepodmíněného trestu odnětí svobody. Jakákoli koncepce trestního příkazu jako „slevy“ buďto musí akceptovat, že je činěn takto silný nátlak na obviněného, nebo se musí pokusit zamezit tomu, aby sleva spočívala v ukládání podmíněného namísto nepodmíněného trestu odnětí svobody. První možnost se nejeví jako teoreticky akceptovatelná, druhá možnost by vyžadovala akceptaci a prosazování takových principů vyššími soudy.

Pokud by trestním příkazem byla poskytována určitá „sleva“, bylo by vhodné její míru jasněji stanovit, a to jak z hlediska druhu, tak výměry trestu. Jak bylo naznačeno výše, pokud by bylo možné a běžné ukládat jiné druhy trestů po podání odporu za nezměněné důkazní situace, obvinění by se mohli obávat zejména uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, v důsledku čehož by někteří nepodávali odpor, byť by mohli být přesvědčeni o své nevině. Proto by bylo vhodné, aby soudy neukládaly trestním příkazem jiný druh trestu (zejména hlavního), než který by uložily v hlavním líčení. Z hlediska výměry by „sleva“ neměla být příliš vysoká, mohlo by se jednat například o 10 % výměry. Tato výše by měla být tak velká, aby obviněné nevedla k přiznání se k trestné činnosti, které se nedopustili, ale zase ani tak malá, aby to nebylo podstatné při úvahách o akceptaci trestního příkazu. Pokud by tyto principy byly akceptovány, bylo by na místě zvážit, zda by nebylo vhodné je doplnit procesním opatřením, dle kterého by uložení trestu vyššího o více než 10 % či uložení jiného druhu trestu (zejména nepodmíněného trestu odnětí svobody) než toho, který byl uložen trestním příkazem, muselo být detailně odůvodněno a nebylo-li by, jednalo by se o důvod pro zrušení tohoto rozhodnutí. Toto opatření by však muselo být důsledně vymáháno vyššími soudy.

#### *Výzkumná otázka a metoda*

Vzhledem k jasnému postoji Ústavního a Nejvyššího soudu a mlčení zákonů o možnosti poskytnout „slevu“ z trestu při rozhodování trestním příkazem by z teoretického hlediska nemělo po podání odporu ve větší míře docházet k ukládání trestů, které by nebylo možné uložit trestním příkazem. Nakolik tomu tak je či není, však není jisté vzhledem k absenci vynucování této teorie nejvyššími soudními instancemi. Dřívější výzkumy naznačují, že české soudy jsou ochotné uložit jiné než

nepodmíněné tresty odnětí svobody trestním příkazem, byť by v hlavním líčení uložily nepodmíněné tresty odnětí svobody (Drápal, 2017; Ščerba, 2013). Zajímalo nás tedy to, jak soudy rozhodují po podání odporu, zejména nakolik shledávají obviněné vinnými, a jak často jim uloží tresty, které by nemohly uložit trestním příkazem.

Vzhledem k tomu, že se jedná o první výzkum rozhodování soudy po podání odporu, zaměřujeme se na představení ukládaných trestů a dalších rozhodnutí, které primárně popisujeme pomocí deskriptivních statistik. Protože jsme si vědomi toho, že použitá data obsahují pouze informace o finálním výsledku případu a že rozhodnutí prvostupňového soudu mohl změnit soud odvolací, využíváme jak všechna dostupná data, tak vzorek, který neobsahuje případy, ve kterých rozhodnutí prvostupňového soudu změnil odvolací soud. Nakonec popisujeme, které skupiny pachatelů na podání odporu mohou doplácet nejvíce a které okresní soudy se jeví, že trestní příkaz používají v největší míře jako neformální dohodu o vině a trestu. Jako indikaci tohoto jevu považujeme vyšší procento trestů uložených po podání odporu, které by nebylo možné uložit trestním příkazem.

### Data

Abychom mohli odpovědět na naše výzkumné otázky, bylo nutné propojení statistických listů trestních a databáze InfoSoud. Ministerstvem spravedlnosti byly poskytnuty statistické listy trestní za roky 1995–2019, v rámci kterých je sledováno, zda byl vydán trestní příkaz. Vzhledem k postupné elektronizaci justice jsme statistické listy omezili na případy, ve kterých byl ročník věci (tedy ročník spisové značky) vyšší nebo rovný 2006. Statistické trestní listy se vyplňují až po pravomocném rozhodnutí ve věci, proto omezujeme horní hranici na ročník nižší nebo roven roku 2018. Vyřazujeme také případy, ve kterých obviněný nebyl označen jako mladistvý.<sup>12</sup> Tento vzorek obnášel 1 097 762 statistických listů (obviněných). Detailněji je dataset popsán v jiném článku tohoto speciálního čísla České kriminologie (Vanča & Drápal, 2021).

Databáze InfoSoud je detailně popsána v první části tohoto článku, proto ji znovu nerozebíráme. Podstatné je však zmínit, jakým způsobem jsme definovali, zda byl vydán trestní příkaz a zda byl podán odpor. Vycházeli jsme z textu karty nazvané „Vydání rozhodnutí“, respektive „Podán opravný prostředek“, ve které jsme identifikovali, zda bylo uvedeno „Druh rozhodnutí: Trestní příkaz“ či „Opravný prostředek podán proti – druh rozhodnutí: Trestní příkaz“.

Tyto dva datasey jsme propojili skrze spisovou značku a soud, který o věci rozhodoval. Prvotní propojenost činila 99,2 %. Ze zbývajících 8 563 obviněných se v 8 110 případech jednalo o věc druhu „Tm“, tedy o obviněného, který nebyl mladistvý, ale jehož věc byla vedena tímto způsobem (např. z důvodu, že se

---

<sup>12</sup> Důvodem bylo zejména to, že v trestním řízení proti mladistvým nelze vydat trestní příkaz, pokud obviněný nedovršil 18 let (§ 63 zákona o soudnictví ve věcech mládeže).

projednávala společně s věcí mladistvého). InfoSoud nicméně nepublikuje údaje o rejstříku „Tm“. Po vyloučení těchto obviněných jsme nebyli schopni spojit 453 statistických listů, které pocházely takřka výlučně ze dvou roků: 2006 (192) a 2018 (143) a třetina z nich pocházela z Okresního soudu v Hodoníně (153). Ročníky 2007 až 2017 jsme tedy byli schopni propojit v 99,994 % případů, což naznačuje, že se lze velmi silně spolehnout na propojitelnost těchto dvou datasetů. Z takto získaného vzorku 1 089 199 obviněných jsme následně vyřadili 15 454 obviněných řešených krajskými soudy v prvním stupni, protože na těchto soudech se trestní příkazy běžně nepoužívají.

Limitací těchto dat je zejména to, že neobsahují údaj o trestu, který byl uložen trestním příkazem. Jsme tedy pouze schopni zjistit, zda byl trestním příkazem uložen trest, který trestním příkazem uložit nelze. Konkrétně jsme tedy zkoumali, zda byl uložen trest odnětí svobody, který nebyl podmíněně odložen, zda byl uložen podmíněně odložený trest odnětí svobody či trest domácího vězení delší jednoho roku nebo trest zákazu činnosti, vyhoštění, zákazu pobytu či zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce delší pěti let.<sup>13</sup> Náš přístup bude tedy podhodnocovat reálnou míru přihoršování obviněným soudy, což je z výzkumného hlediska jistější přístup, jelikož se tak stanoví dolní hranice míry problému.

Další limitací dat je nepřítomnost indikace, zda odpor podal státní zástupce nebo obviněný. Absence tohoto indikátoru neumožňuje bohužel přesně rozlišit odpor, který by měl vést k uložení trestu v limitech pro trestní příkaz nebo k osvobození (odpor podán obviněným) nebo k uložení trestu, který by nebylo možné uložit trestním příkazem (odpor podán státním zástupcem, v naprosté většině podán v neprospěch obviněného). Lze ovšem očekávat, že četnost podání odporu státním zástupcem bude řádově nižší vzhledem k dosažení rozhodnutí soudu o vině obviněného. Odpor by tak měl být státnímu zástupci podán primárně při nesouhlasu s výší navrhaného trestu. Za tohoto předpokladu lze interpretovat níže uvedené výsledky řízení jako podání odporu z převážné většiny ze strany obviněného.

#### *Shoda statistických listů a InfoSoudu*

Pro ověření spolehlivosti údajů zaznamenávaných v InfoSoudu a ve statistických listech jsme na úvod zjišťovali, nakolik se shodují údaje mezi statistickými listy a InfoSoudem ohledně rozhodnutí ve věci trestním příkazem. V případě dat z InfoSoudu jsme finální vyřízení trestním příkazem definovali jako nalezení záznamu o vydání trestního příkazu a nenalezení záznamu o podání odporu. Ve statistických listech jsme vyřízení trestním příkazem brali dle návodu, tedy zda věc byla vyřízena trestním příkazem.

---

<sup>13</sup> Srov. § 314e odst. 2 trestního řádu a § 52 odst. 1 trestního zákoníku. Vzhledem k výjimečnosti udělení trestu propadnutí majetku, ztráty čestných titulů nebo vyznamenání a ztráty vojenské hodnosti jsme uložení těchto trestů po podání odporu nezkoumali.

Nesoulad mezi datasety se do určité míry objevoval: 31 975 případů (3,0 %) bylo jimi kódováno odlišně. Analyzovali jsme proto možné důvody pro tyto odlišnosti. Jedna třetina z těchto případů (11 667) se vyskytla v prvních dvou letech (2006 a 2007); změna vedení statistických listů trestních či poslední dozvuky v elektronizaci justice mohly být jejich důvodem. V následujících letech počet odlišně kódovaných nepřekročil 2 211 obviněných v roce 2008 (2,4 % v tomto roce). Odlišně kódované obviněné můžeme rozdělit do tří skupin: První skupina obnáší ty obviněné, u kterých statistické listy uvádí, že byl vydán trestní příkaz, ale tato informace není obsažena v InfoSoudu – jedná se o 4 784 obviněných. Druhá skupina obnáší ty obviněné, kteří dle statistických listů nebyli odsouzeni trestním příkazem, ale dle InfoSoudu byli odsouzeni trestním příkazem, aniž by však byl podán odpor. Jednalo se o největší skupinu (celkem 19 227 obviněných). Třetí skupina obnáší ta rozhodnutí, kdy statistické listy i InfoSoud se shodují, že bylo rozhodnuto trestním příkazem, ale InfoSoud obsahuje informaci, že byl podán odpor (7 961 obviněných).<sup>14</sup>

Důvody těchto neshod mohou být různé. U první skupiny tomu může být proto, že v InfoSoudu chybí údaj o vydání rozhodnutí a nelze tedy získat informaci, že bylo rozhodnuto trestním příkazem. Druhá – nejčastější – skupina dle našeho názoru může být způsobena zejména tím, že existuje více obviněných, a pouze o některých je rozhodováno trestním příkazem. Toto ilustruje nedostatky propojení InfoSoudu a statistických listů trestních: Zatímco statistické listy trestní jsou vedené po jednotlivých osobách, InfoSoud je veden po jednotlivých řízeních, v rámci kterých může být rozhodováno jen o některých obviněných. Tato skutečnost může být problematická při zkoumání různých výzkumných otázek. V případě našeho výzkumu neshledáváme, že by toto byl problém, protože nejasných případů je relativně málo. Potenciálním důvodem existence třetí skupiny pak může být špatně vyplněný statistický list trestní. Příkladem je věc se sp. zn. 1 T 12/2015 řešená Obvodním soudem pro Prahu 8 či věc sp. zn. 1 T 128/2006 řešená Okresním soudem v Ústí nad Orlicí, u kterých z InfoSoudu jasně vyplývá, že byl podán odpor proti trestnímu příkazu, ale statistický list přitom uvádí, že věc byla vyřízena trestním příkazem. Jsme schopni si představit, že například začínající pracovník vyplní statistický list tak, že věc byla vyřízena trestním příkazem, přestože byl podán odpor, protože prvotně věc skutečně byla vyřízena trestním příkazem. Vyjasnění (byť pro naprostou většinu osob zřejmě věci) v návodu ke statistickým listům trestním by mohlo být na místě. Obecně tedy poukážeme na určitý problém, že není jasné, zda existuje systém, který by statistické listy a InfoSoud vzájemně validoval. Ze vzorku, se kterým budeme pracovat, jsme tedy následně vyřadili 31 975 obviněných (3,0 %), ve kterých se údaje ze statistických listů a InfoSoudu neshodovaly. Finální vzorek tedy obsahoval 1 041 770 obviněných.

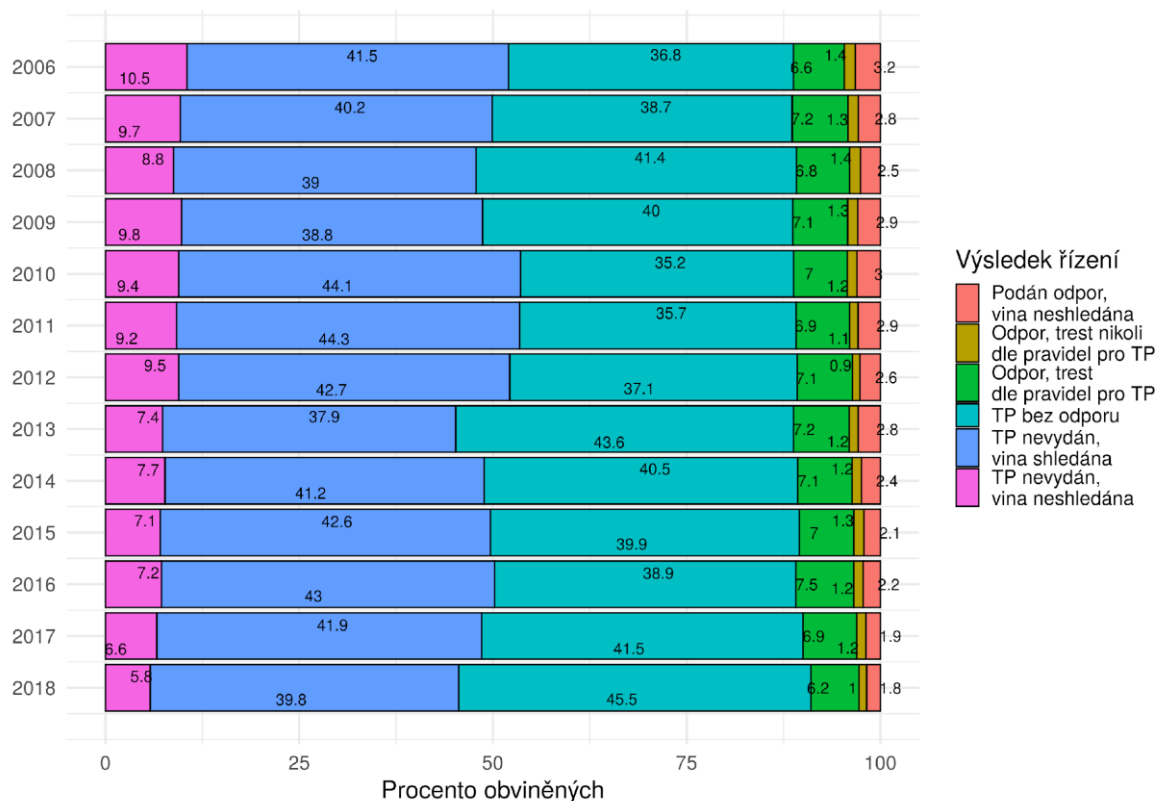
---

<sup>14</sup> Tři případy tvořily čtvrtou skupinu, kterou vylučujeme z použitých dat.

### Výsledky

Trestním příkazem bylo v letech 2006–2018 rozhodnuto ohledně 61,8 % obviněných, přičemž proti 18,2 % trestních příkazů byl podán odpor: Proti každému pátému trestním příkazem byl tedy podán odpor. Jak je vidět z Grafu 1, ve většině případů (64,6 %), kdy byl podán odpor, došlo k uložení trestu, který by bylo možné uložit trestním příkazem, byť v 24,1 % nebyl obviněný shledán vinným a v 11,3 % byl uložen trest, který nelze uložit trestním příkazem. Míra těchto rozhodnutí se významně nemění v průběhu let 2006–2018 s výjimkou neshledání viny po podání odporu, jejíž podíl se v tomto období postupně snižoval. Kopíroval i vývoj obecné míry neshledání viny, aniž by původně bylo rozhodnuto trestním příkazem. Obviněný, který podá odpor, má tedy dvakrát vyšší šanci, že nebude shledán vinným, než že mu bude uložen trest, který by mu nemohl být uložen trestním příkazem.

**Graf 1. Výsledky řízení v letech 2006–2018**



Pozn.: TP = Trestní příkaz, rok představuje ročník věci.

Za zajímavé považujeme i to, že přestože trestní příkaz má být vydán pouze, „jestliže skutkový stav je spolehlivě prokázán opatřenými důkazy“<sup>15</sup>, tak je jím mnohdy rozhodováno, i když následně není vyslovena vina. Konkrétně v 4,1 % z původně vydaných trestních příkazů nebyl obviněný po podání odporu (odpor byl podán proti 18,2 % příkazů) odsouzen. Nejčastějším důvodem bylo zproštění (58,6 % z nich), následováno zastavením (23,7 %) a postoupením (17,7 %). Míra neshledání obviněných, kteří byli původně odsouzeni trestním příkazem, vinnými, dle našeho názoru dosahuje takové míry, že by bylo potřeba, aby bylo zjištěno, v jakých případech a proč soudy neshledaly obviněné vinnými, byť je původně odsoudily trestním příkazem – skutkový stav tedy měl být spolehlivě prokázán. Je otázkou, zda bylo správně o vině rozhodnuto ve zbývajících 81,8 % případů rozhodnutých trestním příkazem, kdy nebyl podán odpor a neproběhlo tak hlavní líčení. Jakkoli lze považovat nepodání odporu za signál akceptace shledání viny, je otázkou, zda skutečně ve všech těchto případech došlo k rozhodnutí na základě skutkového stavu spolehlivě prokazaného trestním příkazem.

Byly-li po podání odporu uloženy takové tresty, které by nebylo možné uložit trestním příkazem, v 59,0 % se jednalo o nepodmíněný trest odnětí svobody a ve 40,0 % o podmíněný trest odnětí svobody; absolutní počty jsou uvedeny v Tabulce 1. Zákazové tresty (včetně vyhoštění) byly jen zřídka uloženy ve výměře delší než pět let, v čemž kopírovaly případy, ve kterých nikdy nebylo rozhodnuto trestním příkazem. Jedinou výjimkou byl trest vyhoštění, který byl ve výměře vyšší než pět let v případech, kdy nebylo rozhodováno trestním příkazem, ukládán buďto v maximální možné výměře (368 případů z 1 012 případů) nebo na dobu neurčitou (363 z 1 012). Dojde-li tedy po podání odporu k uložení trestu, který by nebylo možné uložit trestním příkazem, v naprosté většině se jedná o trest odnětí svobody.

Údaje v Tabulce 1 jsou založeny na údajích obsahujících finální rozhodnutí včetně těch, které byly změněné odvolacím soudem. Jako test robustnosti předchozích výsledků proto uvádíme i údaje založené na vzorku, u kterých byl výsledek o odvolání takový, že rozsudek byl změněn ve výroku o vině, přičemž byl zmírněn či zpřísněn trest, nebo byl trest zmírněn či zpřísněn bez změny ve výroku o vině. Konkrétně se jednalo o odstranění 4 832 z 112 543 statistických listů, ve kterých byl podán odpor, respektive 21 778 z 425 026 statistických listech, ve kterých nebylo nikdy rozhodnuto trestním příkazem. Údaje v Tabulkách 1 a 2 se výrazně neliší, a není tedy důvod změnit interpretaci výsledků obsažených v Tabulce 1.

---

<sup>15</sup> § 314e odst. 1 trestního řádu

**Tabulka 1. Vybrané tresty uložené po podání odporu**

Trest	Podán trestní příkaz a odpor			Nikdy nerozhodnuto trestním příkazem		
	Počet	Počet nad	% nemožné TP	Počet	Počet nad	% nemožné TP
NEPO	7 538	--	100	156 901	--	100
PO	49 014	5 117	10,4	110 651	58 942	53,3
Domácí vězení	155	34	21,9	766	215	28,1
Zákaz činnosti	26 345	62	0,2	49 959	1 495	3,0
Vyhoštění	476	20	4,2	3 227	1 012	31,4
Zákaz pobytu	533	3	0,6	4 298	85	2,0
Zákaz vstupu	62	0	0,0	114	3	2,6

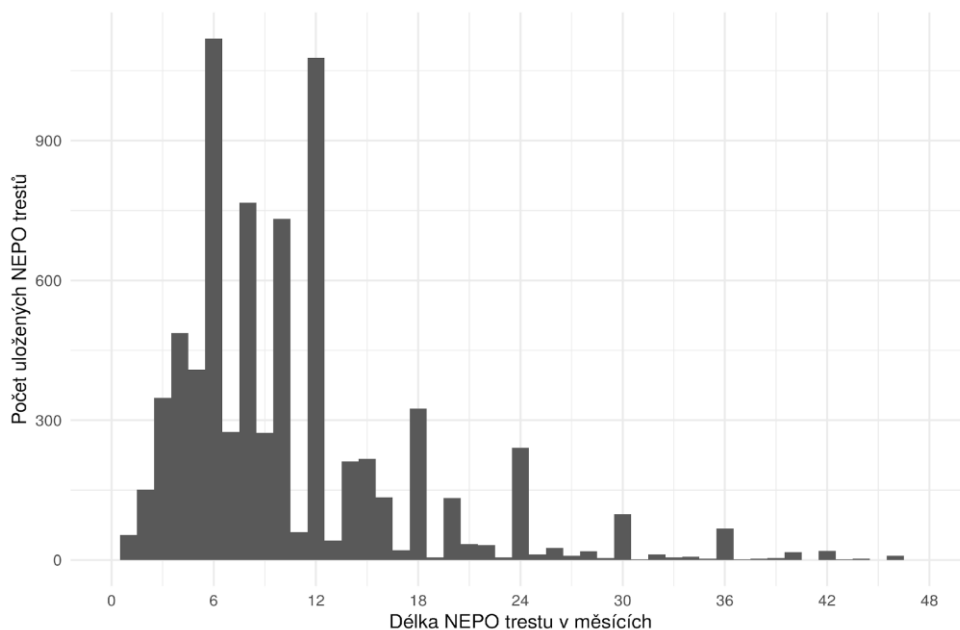
**Tabulka 2. Tresty uložené po podání odporu bez těch, ve kterých byl trest změněn po odvolání**

Trest	Podán trestní příkaz a odpor			Nikdy nerozhodnuto trestním příkazem		
	Počet	Počet nad	% nemožné TP	Počet	Počet nad	% nemožné TP
NEPO	6 445	--	--	144 843	--	100
PO	46 414	4 804	10,4	104 098	55 238	53,1
Domácí vězení	149	33	22,2	721	204	28,3
Zákaz činnosti	24 761	55	0,2	46 268	1 264	2,7
Vyhoštění	443	15	3,4	2 823	826	29,3
Zákaz pobytu	501	3	0,6	3 990	68	1,7
Zákaz vstupu	53	0	0,0	105	3	2,9

Byly-li uloženy tresty, které nebylo možné uložit trestním příkazem, jednalo se o tresty odnětí svobody. Proto v Grafech 2 a 3 představujeme délky trestů, které byly uloženy po podání odporu proti trestním příkazům. Z Grafu 2 je zřejmé, že ve většině případů (74,3 %) byl uložen nepodmíněný trest ve výměře do 12 měsíců a pouze v 5,1 % případů ve výměře nad 24 měsíců. Pro tyto obviněné je tak zásadní zejména to, v jaké modalitě je trest odnětí svobody ukládán (zda podmíněný či nepodmíněný), délka trestu je až sekundárním a méně častým a významným příhoršením. Přesto se domníváme, že by bylo záhodno detailněji prozkoumat případy, ve kterých byl uložen trest odnětí svobody, který byl jak nepodmíněný, tak ve výměře přesahující 12 měsíců, jelikož je jen málo pravděpodobné, že v takovém případě bylo na místě rozhodnout nejprve trestním příkazem. Z Grafu 3 pak vyplývá, že podmíněný trest odnětí svobody byl uložen ve výměře nad 12 měsíců v 11,7 %, nad 24 měsíců pak v 1,1 %. V případě podmíněného trestu odnětí svobody tedy jde primárně o navýšení délky o nevýznamnou, ale nikoli zásadní míru, je-li uložen trest, který by nebylo možné uložit trestním příkazem.

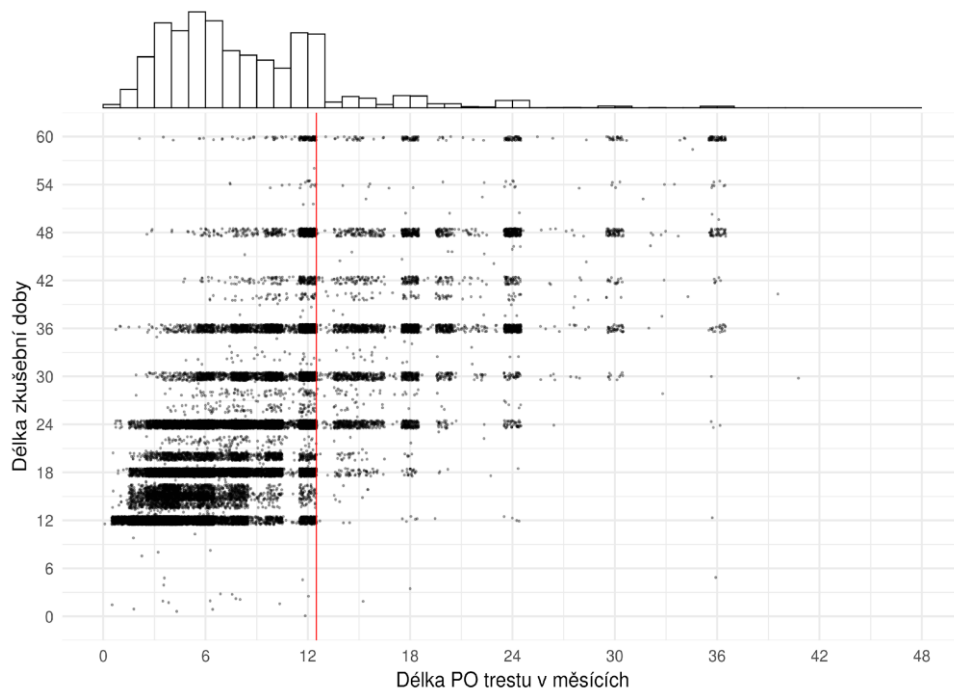


**Graf 2. Nepodmíněné tresty uložené po podání odporu**



Pozn.: NEPO = Trest odnětí svobody, jehož výkon nebyl podmíněně odložený.

**Graf 3. Podmíněné tresty uložené po podání odporu**



Pozn.: PO = Podmíněně odložený trest odnětí svobody

### *Dopady podávání odporů na různé skupiny pachatelů*

Podání odporu a uložení přísnějšího trestu v hlavním líčení může dopadat nerovnoměrně na vybrané skupiny pachatelů. Zajímalo nás, jakým skupinám pachatelů byly uloženy tresty, které nebylo možné uložit trestním příkazem, přičemž jsme se zaměřili na to, zda byli odsouzeni (i) k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, (ii) k podmíněnému trestu odnětí svobody nad 12 měsíců či (iii) obvinění byli zproštěni nebo věc byla postoupena či zastavena. V Tabulce 3 představujeme jak procenta takových rozhodnutí po podání odporu proti trestnímu příkazu, tak informace, které jsou potřebné pro jejich interpretaci: Procento věcí, ve kterých byl vydán trestní příkaz, a procento odporů proti trestním příkazům. Tyto údaje nám mohou poskytnout velmi hrubou představu o tom, nakolik se liší šance pro obviněné na příznivý či nepříznivý výrok u jednotlivých skupin pachatelů při podání odporu.

Při popisu dat se zaměříme zejména na ty případy, které se významně odchyľují od průměru, proto v tabulce neuvádíme rozhodnutí, která jsou v limitech trestního příkazu. Nejdříve se podívejme na pachatele nejčastějších trestných činů. Z hlediska toho, kdy nebylo rozhodnuto o vině (tedy např. došlo ke zproštění, postoupení či zastavení), se ostatním vymyká zejména zanedbání povinné výživy, které lze pravděpodobně vysvětlit zvláštním ustanovením o účinné lítosti (§ 197 trestního zákoníku). Vysoká míra jiného rozhodnutí než shledání vinným (26,0–29,5 %) se pak týká trestných činů ublížení na zdraví, porušování domovní svobody a výtržnictví, přičemž takto vysoká míra zproštění, postoupení či zastavení se jeví jako problematická. Pachatelům krádeže jsou po podání odporů výrazně častěji ukládány nepodmíněné tresty odnětí svobody než pachatelům ostatních trestných činů a pachatelům drogového deliktu dle § 283 trestního zákoníku jsou výrazně častěji ukládány podmíněně odložené tresty odnětí svobody nad 12 měsíců. Při podání odporu proti těmto dvěma trestným činům (a v případě úvěrového podvodu) má obviněný větší šanci, že mu po podání odporu bude uložen trest odnětí svobody, který by nebylo možné uložit trestním příkazem, než že nebude shledán vinným.

Se zvyšující se trestní sazbou se logicky zvyšuje míra trestů, které by nebylo možné uložit trestním příkazem, a s vyšším počtem předchozích odsouzení se výrazně zvyšuje pravděpodobnost uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody do takové míry, že obviněný s více než 10 předchozími odsouzeními má výrazně vyšší pravděpodobnost, že po podání odporu mu bude uložen nepodmíněný trest, než že nebude shledán vinným. Nepozorujeme výrazné rozdíly mezi muži a ženami, zajímavé však je, že mladší obvinění jsou více ochotni akceptovat trest uložený trestním příkazem, na rozdíl od těch starších.

**Tabulka 3. Míra odporů a soudních rozhodnutí dle charakteristik trestného činu a pachatelů**

Trestný čin	Procento věcí, ve kterých byl vydán trestní příkaz	Procento odporů proti trestním příkazům	Procento rozhodnutí po podání odporu		
			Nerozhodnuto o vině	NEPO	PO nad 12 měsíců
<b>Trestný čin</b>					
Drogy (283 TZ09)	37,0	15,7	13,2	9,7	24,3
Krádež	44,9	14,0	22,5	19,8	5,9
Maření výkonu ...	63,6	15,0	14,7	12,4	2,1
Ohrožení pod vlivem n.l.	93,1	12,7	6,4	2	1,5
Ostatní	51,9	26,7	24,9	2,6	5,1
Podvod	55,1	20,6	22,1	4,9	12,1
Porušování domovní svobody	48,6	16,4	29,5	13	6,1
Ublížení na zdraví	63,7	25,4	29,8	2,3	3,8
Úvěrový podvod	71,3	11,4	14,9	6,2	9,4
Výtržnictví	69,6	19,3	26,0	3,0	2,0
Zanedbání povinné výživy	69,4	19,7	48,5	6,1	2,5
<b>Dolní hranice trestní sazby</b>					
0 let	72,0	16,4	25,2	5,7	1,8
6 měsíců	54,1	20,5	21,7	8,9	6,5
1 rok	43,0	22,4	21,3	7,2	21,8
2 roky	0,9	69,7	25,1	21,0	34,7
3+ let	6,8	26,9	13,4	9,0	22,4
<b>Počet předchozích odsouzení</b>					
0	78,1	18,3	25,2	0,2	2,4
1-2	68,3	15,8	23,7	3,5	5,8
3-5	49,0	17,8	23,6	14,4	6,8
6-10	36,0	20,3	22,0	24,1	6,0
>10	27,5	22,3	19,6	33,6	5,4
<b>Pohlaví</b>					
Muž	59,8	18,1	24,2	7,1	4,5
Žena	69,0	15,7	23,3	3,9	4,6
<b>Věk</b>					
21 let a méně	62,2	11,0	16,1	7,7	5,5
22-29 let	58,7	14,5	19,8	9,5	5,2
30-59 let	61,9	20,4	26,4	6,0	4,3
60 let a více	69,9	26,1	24,4	1,3	2,5

*Podávání odporů a ukládání trestů dle okresních soudů*

Zaměřili jsme se i na to, nakolik se liší praxe jednotlivých okresních soudů z hlediska rozhodování trestním příkazem, podávání odporů proti trestním příkazům a rozhodnutí soudů po podání odporu. Z Tabulky 4 je vidět, že se soudy liší výrazně.

Zejména v míře, ve které jsou proti jednotlivým rozhodnutím podávány odpory. A také v míře, ve které je po podání odporů rozhodnuto jinak než o vině nebo ve které je po podání odporů uložen nepodmíněný trest odnětí svobody. Tyto rozdíly jsou přitom počítány souhrnně za roky 2006–2018, je tedy pravděpodobné, že pokud by byly počítány za kratší období, tak by tyto rozdíly byly vyšší.

**Tabulka 4. Procentuální rozdělení rozhodnutí soudů dle okresních soudů**

	Min	1. kvartil	Medián	Průměr	3. kvartil	Max
Procento věcí, ve kterých byl vydán trestní příkaz	37,9	57,5	61,9	62,8	70,2	78,9
Nerozhodnuto o vině po podání odporu	12,6	20,7	24,1	24,3	27,9	38
NEPO po podání odporu	1	3,8	5,9	6,2	8,1	15,5
PO nad 12 měsíců po podání odporu	1	3	4,5	4,4	5,5	9,4

Vzhledem k významným rozdílům mezi soudy tuto otázku dále rozebíráme na úrovni jednotlivých soudů a údaje o nich představujeme v Tabulce 5. Co vede k tomu, že proti rozhodnutím některých soudů jsou ve výrazně nižší míře podávány odpory? Vypadá to, že vysoká míra odporů je podávána na těch okresních soudech, které buďto rozhodují velmi velké procento věcí trestními příkazy (např. v Příbrami či Blansku), nebo na těch, které jsou v Praze či Brně, a to do určité míry bez ohledu na to, jaké procento věcí rozhodují trestními příkazy. Bylo by zajímavé zjistit, v čem se liší praxe soudů, že u některých jsou ve výraznější míře podávány odpory než u jiných. Přestože okresní soudy například v Novém Jičíně, Pelhřimově či Tachově rozhodují podobnou mírou věcí trestním příkazem jako ty v Rakovníku či Táboru, odpory jsou podávány na prvně zmíněných soudech v méně než polovině případů oproti těm druhým. Podobně zajímavé by bylo zjistit, proč u některých okresních soudů (např. v Prachaticích, Svitavách či Vsetíně) je po podání odporu ve třetině případů nerozhodnuto o vině, zatímco u těch v Rokycanech, pro Plzeň-jih nebo v Kladně je míra jiných rozhodnutí než shledání viny poloviční.

Z hlediska hlavního tématu tohoto článku – ukládaných trestů, které by nebylo možné uložit trestním příkazem – lze shledat velmi vysoké rozdíly mezi jednotlivými okresními soudy. Zatímco okresní soudy v Rokycanech, Příbrami či Mělníku nepodmíněné tresty odnětí svobody ukládají ve více než 12 % po podání odporu, těmi v Domažlicích, Svitavách či Berouně jsou ukládány v méně než 2,4 % případů. Různě vysoká míra ukládání nepodmíněných trestů odnětí svobody naznačuje, že okresní soudy se pravděpodobně liší z hlediska toho, nakolik přistupují k trestním příkazům jako k neformálním dohodám o vině a trestu či nikoli. Touto analýzou chceme ukázat, že pokud by stát chtěl základně analyzovat, zda jsou konkrétní principy ukládání trestů naplňované jednotlivými soudy, mohl by se zaměřit na menší počet výrazně

odlišných soudů a analyzovat jejich rozhodnutí do většího detailu. Tuto možnost mu data, která má k dispozici, poskytují.

**Tabulka 5. Trestní příkazy a rozhodování po podání odporů dle okresních soudů 2006–2018**

Soud	Procento věcí, ve kterých byl vydán trestní příkaz	Procento odporů proti trestním příkazům	Procento rozhodnutí po podání odporu		
			Nerozhodnuto o vině	NEPO	PO nad 12 měsíců
OS Praha-západ	72,5	31,8	21,2	8,9	6,0
OS Praha 4	62,2	28,7	29,8	10,0	3,7
OS Praha 10	57,7	28,0	23,9	12,2	5,6
OS Praha 7	56,2	27,5	24,3	10,2	7,9
OS Praha 8	55,6	27,4	25,0	15,5	5,9
OS Příbram	76,4	26,5	19,4	12,7	8,7
OS Praha 6	46,4	26,1	30,1	3,9	4,3
OS Praha-východ	75,9	26,1	23,0	6,3	4,9
OS Rakovník	66,4	24,5	23,1	8,2	9,4
OS Praha 3	61,2	22,9	28,0	13,2	5,1
OS Praha 2	78,6	22,9	15,0	2,9	2,3
OS Vyškov	72,8	22,8	30,1	6,1	6,2
OS Blansko	78,9	22,2	30,8	5,8	4,6
OS Praha 5	57,9	21,4	25,0	6,4	5,9
OS Praha 9	60,1	21,4	27,7	8,7	4,1
OS Liberec	68,4	21,1	24,1	8,0	5,0
MS Brno-město	52,7	20,7	26,4	7,1	4,1
OS Mělník	70,3	20,4	24,0	12,4	2,9
OS Tábor	57,7	20,2	19,2	5,1	6,1
OS Česká Lípa	54,4	20,1	24,2	6,1	4,0
OS Hodonín	56,9	20,0	24,9	5,1	5,2
OS Plzeň-sever	70,6	19,8	21,2	9,7	5,8
OS České Budějovice	59,9	19,7	22,2	4,0	5,5
OS Olomouc	63,9	19,6	26,1	7,1	4,9
OS Rychnov n.K.	71,8	19,3	19,6	10,6	5,9
OS Ústí n.L.	55,1	19,2	26,8	11,1	5,4
OS Žďár n.S.	76,3	19,2	29,0	6,3	3,0
OS Karlovy Vary	57,7	18,9	27,0	6,2	4,3
OS Pardubice	66,4	18,8	21,1	7,9	3,0
OS Plzeň-město	55,6	18,1	16,8	8,6	5,2
OS Děčín	60,0	18,1	25,8	7,0	9,1
OS Kolín	62,1	18,1	24,1	6,7	6,2
OS Rokycany	70,7	18,1	17,3	14,7	6,2
OS U.Hradiště	74,5	18,1	28,2	9,6	4,6
OS Frýdek-Místek	53,5	18,0	16,6	3,8	3,0
OS Litoměřice	56,1	18,0	27,7	5,5	5,6
OS Praha 1	53,3	17,5	23,6	8,1	5,8

OS Šumperk	53,4	17,4	19,3	5,2	3,4
OS Třebíč	76,3	17,4	27,5	6,7	3,5
OS Chrudim	64,2	17,3	23,0	6,0	2,8
OS Trutnov	57,1	17,2	18,0	9,6	4,3
OS Náchod	58,1	17,0	18,9	7,5	3,1
OS Kladno	66,2	17,0	16,1	8,1	4,5
OS Brno-venkov	61,9	16,7	28,3	2,6	2,5
OS Písek	66,0	16,7	30,6	4,0	4,8
OS Břeclav	66,7	16,7	24,0	4,7	5,0
OS Ostrava	53,0	16,4	24,6	5,4	4,2
OS Plzeň-jih	66,0	16,1	15,1	8,1	5,2
OS Havlíčkův Brod	74,8	16,1	28,6	4,6	4,8
OS Strakonice	73,5	16,0	33,9	4,9	7,2
OS Most	58,5	15,8	30,4	7,0	4,0
OS Kroměříž	61,0	15,8	28,5	1,5	6,7
OS Nymburk	63,1	15,8	22,4	5,8	2,7
OS Benešov	63,7	15,7	21,0	2,4	3,6
OS Louny	57,9	15,5	28,6	4,1	4,7
OS Beroun	74,0	15,5	20,6	2,4	4,3
OS Kutná Hora	61,8	15,4	21,2	4,6	2,7
OS Jičín	71,2	15,0	27,1	3,4	3,6
OS Zlín	60,9	14,9	24,8	5,2	4,7
OS Přerov	74,0	14,9	31,9	5,4	4,6
OS Jablonec n.N.	49,0	14,8	38	2,9	2,2
OS Jeseník	70,2	14,8	26,2	4,7	3,8
OS Mladá Boleslav	74,5	14,8	18,2	8,0	6,5
OS Jindřichův Hradec	64,8	14,7	19,4	8,5	5,2
OS Jihlava	65,4	14,7	23,1	3,4	1,0
OS Karviná	52,0	14,3	16,0	6,2	2,5
OS Prostějov	60,0	14,1	21,7	4,7	5,4
OS Vsetín	70,6	14,1	31,9	3,7	1,9
OS Cheb	44,8	13,8	22,7	7,4	2,2
OS Opava	61,7	13,6	28,9	2,9	3,0
OS Znojmo	54,6	13,2	26,9	2,9	3,4
OS Chomutov	70,2	13,2	30,6	5,5	4,7
OS Hradec Králové	58,8	12,4	21,3	1,7	2,2
OS Český Krumlov	57,4	12,3	27,5	1,3	2,2
OS Sokolov	51,9	12,1	24,7	10,7	4,7
OS Prachatice	61,7	11,9	36,6	1,7	3,4
OS Domažlice	69,8	11,8	18,1	1,3	4,5
OS Svitavy	77,3	11,7	34,9	1,0	2,0
OS Ústí n.O.	63,3	11,2	18,9	1,2	2,3
OS Klatovy	61,3	10,9	31,3	3,0	1,2

OS Bruntál	37,9	10,8	12,6	4,7	7,0
OS Semily	61,9	10,8	19,0	2,3	2,8
OS Tachov	61,0	10,6	18,0	6,9	5,5
OS Pelhřimov	63,4	8,9	21,5	2,9	2,5
OS Nový Jičín	58,4	7,6	19,4	3,1	3,7
OS Teplice	47,9	3,3	23,9	9,3	4,2

### Diskuze

Po podání odporu proti trestnímu příkazu jsou relativně často ukládány tresty, které by nebylo možné uložit trestním příkazem, přičemž míra takových rozhodnutí je u některých soudů výrazně vyšší než u jiných. Jeví se jako pravděpodobné, že principy vyjádřené Ústavním soudem a podpořené Nejvyšším soudem nejsou některými soudy respektovány a že minimálně některé soudy přistupují k trestnímu příkazu jako k dohodě o vině a trestu. Vzhledem k bezzubosti přístupu Ústavního a Nejvyššího soudu a k zjednodušení práce soudů díky poskytování „slevy“ při ukládání trestů trestním příkazem takové zjištění není příliš překvapivé.

Cesty se otevírají dvě. Buďto se vyjádřené principy začnou výrazněji aplikovat, nebo se přizná, že trestní příkaz je neformální nabídkou dohody o vině a trestu a stanoví se pravidla pro přiznávání „slevy“ z trestu. Možná pravidla pro to, jak by bylo možné prosadit aplikaci dnes přijímaných principů či toho, jaká „sleva“ by případně měla být poskytována, jsme rozebrali výše. Obecně však můžeme poznamenat, že pokud Ústavní a Nejvyšší soud apelují – jednou za čas – na nižší soudy, aby postupovaly principiálně, jejich názor nemusí a často není vyslyšen, zejména nevyhovuje-li jimi navrhovaný postup každodenní praxi nižších soudů.

Za zásadní pak považujeme zjištění, že v relativně velkém množství případů rozhodnutých trestním příkazem není shledána vina, přičemž převažujícím důvodem je zproštění. Toto číslo je natolik velké, že je takřka jisté, že mezi ostatními pravomocně odsouzenými trestním příkazem se nachází část obviněných, kteří z různých důvodů nepodali odpor, ale pokud by jej podali, tak by nebyla vyslovena jejich vina. Touto oblastí se jak stát, tak akademická sféra musí zabývat, jelikož při rozhodování o vině není vhodné aplikovat teorie o vyvažování ceny odsouzení a ceny možného uložení přísnějšího trestu. Stát by měl učinit vše, co je možné, aby neodsuzoval osoby, aniž by bylo bez důvodných pochybností dokázáno, že se daná osoba trestného činu skutečně dopustila. A to i pokud by se trestním příkazem měla vyřizovat menší část věcí. Jediným důvodem, proč by k tomu nemělo být přistoupeno, by bylo, pokud by to způsobilo velmi závažné obtíže ve fungování soudnictví. K tomu by však dnes mohlo dojít jen těžko vzhledem k současnému poklesu nápadu věcí na soudy.

## Závěr

V tomto článku ilustrujeme, že neexistence určitých proměnných v oficiálně sbíraných datasetech poskytovaných výzkumníkům nemusí být překážkou pro analýzu rozsáhlého množství případů, jejichž získání studiem rozhodnutí či spisů by bylo personálně i finančně nemožné. Čeští kriminologové by se měli začít připravovat na zpracování velkého množství volně dostupných dat. V okamžiku zveřejnění plných znění trestních rozhodnutí soudů (dle legislativy schválené koncem ledna 2021 v Poslanecké sněmovně nejpozději od poloviny roku 2022<sup>16</sup>) začne být nezbytné tato rozhodnutí analyzovat a kombinovat získané proměnné s oficiálně shromažďovanými informacemi. Pokud se k tomuto kroku čeští kriminologové neodváží, přestanou být konkurenceschopní vědcům z jiných oborů, kteří těmito znalostmi disponují. Pokud se tímto směrem pustí, v mnohém se stanou zajímaví v zahraničí, kde převažuje důraz na kvantitativní metody. I protože v zahraničí není běžné, že by byly pro výzkumníky dostupné databáze v takové šíři jako v ČR.

Takto získané datasety vždy budou mít určité limitace. V našem případě nedisponujeme například údajem o tom, kdo podal odpor proti trestnímu příkazu či o tom, jaký trest jím byl uložen. Až se začnou zveřejňovat i soudní rozhodnutí, která nenabyla právní moc, získáme údaj o trestu, který byl uložen trestním příkazem. Budeme moci jasněji určit, k jak významnému zpřísnování dochází, nikoli pouze stanovit jeho minimální míru. Je možné, že údaj o tom, zda státní zástupce podal odpor, je zjistitelný z interních systému státního zastupitelství či soudů. V takovém případě bychom mohli odpovědět na otázku, zda má vliv na rozhodnutí soudu osoba, která podala odpor.

Již nyní jsme ale byli schopni odpovědět na otázky, které nebylo možné zodpovědět za použití statistických listů. Ukázali jsme, že teorie, kterou rozebírá Ústavní a Nejvyšší soud, se minimálně u některých soudů pravděpodobně míjí s názorem praxe a že k ukládání přísnějšího trestu po podání odporu dochází relativně často. Toto by mohlo sloužit jako základní odrazový můstek například pro konfirmační výzkum, který by zkoumal, zda soudy ve svých rozhodnutích skutečně uvádí důvody, proč uložily přísnější tresty, a případně zda tato svá tvrzení zakládají na okolnostech, které neznaly v době rozhodování trestním příkazem. Je nicméně otázkou, k jakému výsledku by došly vzhledem k nízké úrovni odůvodňování trestů v rozsudcích českými soudy (Tomšů & Drápal, 2019).

*JAKUB DRÁPAL je výzkumníkem na Právnické fakultě Univerzity Karlovy a na Ústavu státu a práva Akademie věd ČR. Zabývá se ukládáním trestů a jejich výkonem, přičemž se zaměřuje na empirické studium soudních rozhodnutí. Je hlavním řešitelem grantů GA ČR „Rozdíly při*

---

<sup>16</sup> Sněmovní tisk 630, 8. volební období PSP.



*ukládání trestů v postkomunistických právních systémech“ a „Podmíněně odložené tresty odnětí svobody v postkomunistické Evropě“.*

JAN VÁVRA je studentem doktorského studia na Institutu ekonomických studií a výzkumným asistentem na Právnické fakultě Univerzity Karlovy.

## Literatura

- Drápal, J. (2017). Vede větší užití trestních příkazů k ukládání méně nepodmíněných trestů odnětí svobody? *Jurisprudence*, 27(5), 5–17.
- Drápal, J. (2019). Odůvodnění trestů: Argumenty pro a proti detailnímu odůvodňování trestů. *Státní zastupitelství*, 17(5), 15–24.
- Drápal, J. (2020). Odůvodnění trestů jako jediná manifestace diskrece při ukládání trestů: Nový přístup k tradičnímu institutu. In: T. Gřivna, H. Šimánová (Eds.), *Ukládání trestů a jejich výkon* (pp. 172–188). Plzeň: Aleš Čeněk.
- Drápal, J. (2021). *Sentencing in the Czech Republic: An empirical investigation*. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova.
- Říha, J. (2020). Odůvodňování soudních rozhodnutí jako součást práva na spravedlivý proces. In: J. Jelínek (Ed.), *Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení* (pp. 199–220). Praha: Leges.
- Šámal, P. (2013) § 314e. In: P. Šámal a kol., *Trestní řád I., II., III*. Praha: C. H. Beck.
- Šámal, P. (2019). Odklony v justiční praxi. *Právní prostor* (online, cit. 20. 1. 2021), dostupné na adrese: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/odklony-v-justicni-praxi>.
- Šámal, P., Říha, J., & Strya, J. (2019). Odklony v justiční praxi – 1. část. *Trestněprávní Revue*, (9), 177–186.
- Šelleng, D. (2015). *Trestní příkaz*. Rigorózní práce. Praha: Univerzita Karlova.
- Ščerba, F. (2013). Procesní alternativy a jejich vliv na využívání alternativních trestů. In: Kolektiv autorů (Eds.), *Dny Práva 2012* (pp. 1597–1607). Brno: Masarykova Univerzita.
- Tomšů, K. & Drápal, J. (2019). Odůvodňování trestů: Empirická studie rozhodnutí okresních soudů. *Státní zastupitelství*, 17(6), 9–21.
- Vanča, T. & Drápal, J. (2021). Statistické listy trestní soudů: Ověření jejich spolehlivosti. *Česká kriminologie*, 6(1-2), 1-24.